

Examen VWO
2026

tijdvak 2
maandag 22 juni
13.30 - 16.30 uur

Latijnse taal en cultuur

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 34 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 2 **querebatur**

- 1p 1 Wat is de gebruikswijze van **querebatur**? Baseer je antwoord op het voorafgaande (vanaf regel 1 **Sed**).
- A Het beschrijft de achtergrond van het verhaal.
 - B Het beschrijft een eenmalige gebeurtenis.
 - C Het beschrijft een gewoonte.
 - D Het beschrijft een poging.

Regel 2-3 **quod** t/m **essent**

Uit het vervolg (t/m regel 6 **iudicarent**) is een verklaring op te maken voor de situatie die beschreven wordt in het tekstgedeelte **quod** t/m **essent**.

- 1p 2 Noteer in eigen woorden deze verklaring.

Regel 4 **illis**

- 1p 3 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 1 **Sed**) het Latijnse tekstelement waarnaar verwezen wordt met **illis**.

Regel 3-6 **capras** t/m **iudicarent**

In dit tekstgedeelte komt tweemaal een asyndeton voor.

- 1p 4 In welke regels?
- A in de regels 3 en 4
 - B in de regels 4 en 5
 - C in de regels 3 en 6
 - D in de regels 5 en 6

Regel 12 **moribus amicorum**

In het voorafgaande (vanaf regel 7 **Sunt**) is aangeduid aan welke voorwaarde het karakter van vrienden moet voldoen.

- 1p 5 Noteer in eigen woorden deze voorwaarde.

Regel 16 **honores** t/m **opes**

Al deze begrippen worden in het tekstgedeelte **Imbecilla** t/m **amicitia** (regel 18-21) door Laelius in één woord samengevat.

- 1p 6 Citeer uit het tekstgedeelte **Imbecilla** t/m **amicitia** (regel 18-21) dit Latijnse woord.

Regel 17-18 **cum t/m malint**

Dit tekstgedeelte wordt door W.A.M. Peters als volgt vertaald:

Wordt deze geluksdroom hun aan de ene kant voorgezet, aan de andere kant de plichten van vriendschap, zullen ze dan niet veel liever kiezen voor het eerste?

- 1p 7 Citeer het Latijnse tekstelement dat in de vertaling is weergegeven met 'deze geluksdroom'.
- 1p 8 Citeer het Latijnse tekstelement dat in de vertaling is weergegeven met 'het eerste'.

Regel 25-26 **Amicus t/m cernitur**

Deze uitspraak is van toepassing op een persoon uit Cicero's eigen vriendenkring.

- 1p 9 Noteer de naam van deze persoon en beschrijf de situatie waarin deze persoon belangrijk was voor Cicero. Baseer je antwoord op de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 28 **gravem, constantem, stabilem**

- 1p 10 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 23 **Quid**) de twee Latijnse zelfstandige naamwoorden die een tegenstelling vormen met **gravem, constantem, stabilem**.

Regel 27-29 **Qui t/m divino**

In het tekstgedeelte **Sed t/m amicorum** (regel 1-12) heeft Laelius een opmerking gemaakt die inhoudelijk vergelijkbaar is met **Qui t/m divino**.

- 1p 11 Noteer de nummers van de twee direct opeenvolgende regels waarin deze vergelijkbare opmerking staat.

De dichter Catullus schrijft in *Carmen* 77 dat hij tot het inzicht is gekomen dat Rufus geen echte vriend van hem is:

Rufus, ik dacht voor niets dat je mijn vriend was.

(Nou ja, voor niets ... het heeft me veel gekost, vooral verdriet.)

Heb je mij nu zó beslopen, brandwonden veroorzaakt in mijn ziel, en mij tot mijn verdriet mijn liefste afgepakt?

Ja, afgepakt, jij gifslang met je dodelijke gif,

jij schimmelziekte van wat onze vriendschap was!

- 1p 12 Zou Laelius het terecht vinden dat Catullus Rufus niet meer als vriend beschouwt? Ga in je antwoord in op de inhoud van het bovenstaande citaat en op de inhoud van tekst 1.

Tekst 2

Regel 4 **proprio illo verbo**

- 1p 13 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 1 **Epistulas**) het Latijnse woord waarnaar Seneca verwijst met **proprio illo verbo**.

Regel 4-5 **si** t/m **dicimus**

Uit dit tekstgedeelte kan de volgende conclusie getrokken worden:

Zoals Romeinen in Seneca's tijd alle verkiezingskandidaten 'goede mannen' noemden, zo noemden zij al hun ... in het algemene spraakgebruik ...

In deze conclusie zijn twee plaatsen opengelaten, beide aangegeven met een drietal puntjes.

- 1p 14 Noteer in de juiste volgorde twee Nederlandse woorden die op de plaats van de puntjes ingevuld moeten worden om de conclusie volledig te maken.

Regel 11 **praecepta Theophrasti**

- 1p 15 Noteer in eigen woorden de inhoud van **praecepta Theophrasti**. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte **Isti** t/m **iudicaverunt** (regel 10-12).

Regel 13 **Cum** t/m **admitte**

In dit tekstgedeelte gebruikt Seneca een hyperbaton.

- 1p 16 Verdedig de stelling dat het hyperbaton de inhoud illustreert van het tekstelement waarin het gebruikt is.

Regel 16 **quaedam quae consuetudo fecit arcana**

- 1p 17 Noteer een zelfbedacht hedendaags voorbeeld van wat Seneca bedoelt met **quaedam quae consuetudo fecit arcana**.

Regel 21 **in quaslibet aures**

- 1p 18 Citeer uit het tekstgedeelte **Quidam quae** t/m **secretum** (regel 20-23) het Latijnse woord dat inhoudelijk vergelijkbaar is met **in quaslibet aures**.

Regel 24 **Neutrum faciendum est**

- 2p 19 Noteer in eigen woorden welke twee manieren van gedrag Seneca bedoelt. Baseer je antwoord op het voorafgaande (vanaf regel 20 **Quidam quae**).

Regel 27-29 **Nam** t/m **languor**

In dit tekstgedeelte worden twee soorten aanbevelenswaardig gedrag benoemd, elk met één Latijns woord.

- 2p 20 Citeer deze twee Latijnse woorden.

Regel 32-33 **Cum** t/m **noctem**

- 1p 21 Leg uit dat dit tekstgedeelte goed aansluit bij het gedachtegoed van de Stoa. Gebruik bij voorkeur niet meer dan 30 woorden.

Tekst 2 kan ingedeeld worden in vier delen met de volgende kopjes:

Deel 1: Je moet een vriend vertrouwen.

Deel 2: Denk na voordat je vriendschap sluit met iemand.

Deel 3: Voor een vriend moet je geen geheimen hebben.

Deel 4: Houd in alles het juiste evenwicht.

- 1p 22 Noteer het nummer van de regel waarin deel 2 begint.
- 1p 23 Noteer het nummer van de regel waarin deel 3 begint.

Tekst 3

Regel 2 **illa**

- 1p 24 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 1 **Itaque**) het Latijnse woord waarnaar verwezen wordt met **illa** (regel 2).
- 1p 25 Citeer uit het vervolg (t/m regel 5 **bibit**) het Latijnse tekstelement waarmee hetzelfde bedoeld wordt als met **illa** (regel 2).

Regel 4-7 **Malitia** t/m **est**

In dit tekstgedeelte wordt geschreven over een letterlijk vergif en een niet-letterlijk vergif. Volgens Seneca is er een groot verschil tussen deze twee soorten vergif.

- 1p 26 Noteer in eigen woorden dit verschil. Ga in je antwoord in op beide soorten vergif.

Regel 9 **beneficia**

- 1p 27 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 7 **Torquet**) het Latijnse tekstelement waarmee hetzelfde wordt bedoeld als met **beneficia**.

Regel 9-11 **At** t/m **delectat**

- 1p 28 Noteer de naam van een stilistisch middel dat Seneca hier creëert door het gebruik van het woord **sapientia** (regel 10).

Let op: de laatste vragen en opdracht van dit examen staan op de volgende pagina.

Regel 14-15 **Illa** t/m **volens**

- 1p 29 Welke vertaling van **Illa contemnit** (regel 14) is passend in deze context?
- A hij heeft een hekel aan die dingen
 - B hij onderschat die dingen
 - C hij trotseert die dingen
 - D hij vindt die dingen onbelangrijk
- 1p 30 Noteer de Latijnse benaming die in de Stoa gebruikt wordt voor zaken als **Illa quibus laesus est** (regel 14). Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 18-19 **quantum** t/m **detinet**

Dit tekstgedeelte wordt door C. Verhoeven als volgt vertaald:

Zoveel mogelijk houdt hij het vroegere en betere in zijn geheugen vast
In de vertaling is de grammaticale structuur van het Latijn niet geheel overgenomen.

- 1p 31 Leg dit uit met betrekking tot **priore ac meliore** (regel 18). Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de weergave van **priore ac meliore** in de vertaling.

Regel 26-27 **wanneer** t/m **misstappen**

- 1p 32 Citeer uit het tekstgedeelte **quantum** t/m **remanet** (regel 18-23) het Latijnse tekstelement dat inhoudelijk overeenkomt met **wanneer** t/m **misstappen**.

Regel 35-36 **Niets** t/m **ervan**

Dit geldt volgens Seneca niet voor alle personen die in het voorafgaande beschreven zijn.

- 1p 33 Noteer in eigen woorden voor welke soort personen het niet geldt.

Regel 38-39 **we denken** t/m **zijn**

- 1p 34 Citeer uit het tekstgedeelte **Illud** t/m **delectat** (regel 5-11) de Latijnse zin waarmee Seneca een oordeel uitspreekt over het gedrag dat hij beschrijft met **we denken** t/m **zijn** (regel 38-39).

Tekst 4

- 36p Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij tekst 4.
Vertaal de regels 1 t/m 7 en de regels 14 t/m 17 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.